

Om Heksetroen og om Heksene i Thy og V. Hanherred.

Ved Severin Christensen Sortfeldt.

(Fortsat fra Årbog 1917.)

7. MAREN JENSDATTER KJØBMAND I GJERSBØL.

(L. D. A. 1622, Fol. 9 f.)

Den 8de November 1621 fremtrådte Karen Madsdatter Hassing Herreds Ting og beskyldte *Maren Jensdatter Kjøbmand*, Christen Sørensens Hustru på Storbjerg i Gjersbøl, for at være en Heks.

Karen vidnede, at Maren Kjøbmand for 7 År siden kom til deres tre Torsdage i Træk og begærede, at de skulde give hende noget Småmad af deres Gæss, som de havde slagtet. Den tredie Torsdag fik hun noget, og straks derefter blev deres gamle Gæss syge og kunde ikke æde det Korn, de lagde for dem. De to Gæss sultede ihjel, og de andre tre var næsten døde, så klagede Karens Mand Jens Olufsen sig for sin Grande Jens Madsen og sagde, at de to af hans Gæss var sultede ihjel, de tre andre var næsten døde og vilde ikke æde Korn. Da sagde Jens Olufsen til Jens Madsen: ”Jeg vil sælge dig de tre Gæss, så får vi æ, om de da vil æde.” Jens Olufsen solgte derpå Gæssene til den anden for 4 Skilling Stykket, og da Jens Madsen havde fået Gæssene hjem, og han lagde Korn for dem, åd de straks og kom til Kræfter igen. Jens Olufsen og Hustru var enige om, at Maren Kjøbmand ved sin Trolddom havde formenet Gæssene at æde, så at de sultede ihjel, og at hvem, som vilde give Maren Kjøbmand Gaver og have hende til Ven, deres Kvæg og Fæmon levede og var ved Magt, men de, som ikke vilde give hende Foræring, fik Ulykke på deres Kvæg og Fæmon og døde bort, hvorfor de altid frygtede for hendes Trolddom.

Samme Dag vidnede Mads Nielsen i Elsted og hans Hustru Anne Pedersdatter mod Maren Kjøbmand og beskyldte hende for Trolddomskunster. For 7 År siden havde de købt en Kviekalv af hende; 2 År derefter kom Maren Kjøbmand til Mads Nielsens Hustru og sagde: ”Du skal give mig nogen Mad, for du fik så godt Køb på den Kalv, du købte af mig,” men Mads Nielsens Hustru sagde nej og mente, at de havde købt Kalven dyrt nok. Da sagde Maren Kjøbmand: ”Ja, den skal vel gå sin Kås og mere til, efterdi du intet vil give mig”; en Tid efter mistede de i Løbet af en fjorten Dags Tid den samme Kvie og tre Nød til, og siden faldt deres Kvæg fra dem

efterhånden. Alt dette skyldte de Maren Kjøbmand for at have gjort med sin Trolddom.

Dernæst fremstod Magnus Nielsen i Snedsted og hans Hustru Sidsel Poulsdatter for at vidne mod Maren Kjøbmand. De sagde, at Maren en Dag var kommen til Magnus Nielsen med nogle Tønder og vilde have lavet en Bøtte deraf. Da hun kort Tid efter kom for at hente Bøtten, var den ikke færdig. Hun blev så vred og gav ondt af sig, og da hun gik, tog hun Tønderne med sig og sagde: ”Du skal få både Skam og Skade deraf,” og straks efter faldt Magnus Nielsen og slog sit ene Ben i Stykker. Han lå et halvt År og kunde ikke få sin Førlighed igen, og denne Ulykke skyldte han Maren Kjøbmand for, at hun havde voldt med sin Trolddom.

De næste Vidner, der den 8de Novbr. 1621, optrådte mod Maren Kjøbmand, var Peder Poulsen i Gjersbøl og hans Hustru Maren Jensdatter. Den 21de Juni 1621 kom Maren Kjøbmand til Maren Jensdatter, og de fulgtes ad ud i Marken til Peder Poulsens Kreaturer. Da spurgte Maren Kjøbmand, hvor den Kvie stod, som de havde købt af Laurs Bertelsen, og da hun fik dette at vide, gik hun hen til den omtalte Kvie, strøg den baglæns indad Ryggen og spyttede på den. Siden lå samme Kvie og pintes, til den døde, og det skyldte de Maren Kjøbmand for at have gjort med sin Trolddom.

Den nævnte Dag (8. Novbr.) afsluttedes Vidnerækken med Anders Pedersen i Snedsted og hans Hustru Anne Nielsdatter. De fortalte, at for 7 År siden byttede de et Får og et Svin med Maren Kjøbmand og gav hende 2 Mark i Bytte, men hun var ikke tilfreds og forlangte mere. Da de ikke vilde give hende det, lovede hun dem, at der skulde gå meget til Ugavn for dem, og derefter mistede de mange Øg og Får og nu ved Sct. Mikkelsdagstid mistede de et herligt Øg. Alt dette skyldte de Maren Kjøbmand for at have gjort med hendes Trolddom.

På næste Tingdag, den 15de November 1621, mødte Poul Nielsen af Gjersbøl på Hassing Herreds Ting og vidnede, at for 4 År siden ved Sct. Olsdagstide tog han en af Maren Kjøbmands Køer i Hus, den gik i hans Rug, og da han trak hjem med den, kom Maren efter ham og sagde, at han skulde få både Skam og Skade, oghans Fæmon skulde forvisnes og forvordes. Våren derefter mistede han et Øg og en Ko, og i de to følgende Forår mistede han to Kvier. Hans Hustru Maren Juulsdatter vidnede også mod Maren Kjøbmand og fortalte, at nu i År i April Måned kom Maren Kjøbmand i døes Gård og

begære rede en Kande Øl, men Maren Juulsdatter vilde ikke give hende noget, da hun ikke var noget Almissebarn. De kom så til at skændes, og Maren Kjøbmand sagde: "Du skal få både Skam og Skade, og det skal forvisnes og forværres for dig." Straks derefter mistede de en niber¹) Ko, og både Poul Nielsen og hans Hustru mente, at Maren Kjøbmands Trolddomskunster var Årsag til denne Ulykke.

Oluf Jepsen Badskjær i Gjersbøl vidnede samme Dag, at på den Tid, da han boede ved Peder Terkelsen i Gjersbøl, havde Maren Kjøbmand nogle Får, der gik i hans Korn, og da han slog efter dem og gennede dem af Kornet, kom Maren og sagde til ham: "Hvorfor slår du mine Får? Du skal få både Skam og Skade." En Dag derefter, han gik i Marken for at grave Tørv, blev det sort omkring ham, og han faldt omkuld og slog tre Sideben i Stykker; derpå mistede han 5 Får, og siden hun lovede ham ondt, havde han ikke noget godt af den Mælk, hans Køer gav, og Køerne gik og forvisnedes og fordærvedes. Disse Ulykker mente han, at Maren Kjøbmand var Skyld i, og at hun havde forvoldt dette ved sin Trolddomskunst.

Det tredje og sidste Vidne den 15de November var Anna Mogensdatter i Gjersbøl. Hun fortalte, at for lang Tid siden købte hun en rød engelsk Kjole af Maren Kjøbmand for 4 Daler, og hun boede Maren 4 Skpr. Byg til på Købet; de 3 Skpr. gav hun hende, men den ene fik hun intet af. Da sagde Maren: "Du skal få både Skam og Skade, for du vil ikke give mig det, du lovede mig. Jeg skal love dig, at du skal slide den med Sorg og Bedrøvelse." En Tid efter blev Anna Mogensdatter så bange, at hun ikke vidste, hvor hun vilde være. Så fik hun det Råd, at hun skulde kaste Kjolen på Ild og brænde den op, men det hjalp ikke noget, og nu skyldte hun Maren for at have gjort det med sin Trolddom.

Den 6te December vidnede Niels Mogensen i Gjersbøl og hans Hustru Anne Christensdatter mod Maren Kjøbmand. 14 Dage efter Mikkelsdag kom Maren til dem og vilde købe et Får og begære rede, at de vilde give hende noget "Thou"²) og nogen Fløde, men de sagde nej. De havde kun 5 Får, og dem kunde de ikke sælge af; heller ikke havde de Thou eller Fløde at give hende, de var fattige Folk. Maren gik så sin Vej, men sagde først til dem: "I skal ikke få flere Får snart, end jeg haver," og tredje Nat derefter fandt de tre Får døde ideres Får resti; Fårrene lå korsvis over hverandre. For denne Ulykke skyldte de Maren, at hun havde gjort den ved sin Trolddom.

Det sidste Vidne mod Maren Kjøbmand blev afgivet den 20de Decbr. 1621 af Poul Mogensen og hans Hustru Kirsten Olufsdatter i Birk (?). For 6 År

siden lånte de en Daler af Chr. Sørensen på Storbjerg, og den betalte de ham igen så nær som 8 Skilling; dem vilde de ikke give ham, for han var dem 3 Høstdagsgerning skyldig. En Søndag derefter, da Christen Sørensens Hustru Maren Kjøbmand gik ned fra Guds Bord, gik hun ned i Kirken til Kirsten Olufsdatter og sagde til hende: "Du skal få både Skam og Skade, for du og din Mand vilde ikke betale mig og min Mand de Penge, I er os skyldige." Dagen derefter gik Kirsten ud i Marken med en Høle, og som hun gik, blev det sort for hendes Øjne, og hun faldt omkuld og skar tre Tærsønder. En Tid efter traf Maren og Kirsten sammen vesten til sidstnævntes Gård, og Kirsten sagde: "I holdt smukt det, I lovede mig; for Guds Skyld, lov ikke sligt tiere; jeg havde nær sat mit Liv til." Maren Kjøbmand svarede: "Du skal få både Skam og Skade, og du skal finde det på en anden Side, for du vilde ikke fly mig min Pending igen." Samme År mistede de 2 Køer, 12 Løder Får og 7 Svin, og i Fjor, da Bygget var så et, kom Maren gående på deres Toft nordenfor deres Gård; de så, at hun grov et Hul med sin Stav i samme Toft og spyttede 3 Gange deri. Samme År fik de kun lidet Korn på Toften, Størsteparten var Tidsel og Kodder. Alle disse Ulykker sigtede de Maren for at have gjort med hendes Trolddom.

Maren Kjøbmand var til Stede ved Tinget og på stod sig uskyldig at være, men Underretten dømte hende skyldig, og nu gik det til Landstinget i Viborg. Her blev Sagen fremlagt den 19de Januar 1622, og stakkels Maren blev også her dømt skyldig i Trolddomsbedrift, og så er hun vel sagtens bleven brændt, måske på Gjersbøl Bjerger.

8. ANNE NIELSDATTER MALERS AF SNEDSTED.

(L. D. A. 1622. Fol. 156 f. f. og 287 f. f.)

Kort Tid efter, at Maren Kjøbmand var bleven dømt, mødte Chr. Laursen af Gjersbøl for Hassing Herreds Ting og anklagede *Anne Malers* i Snedsted for at være en Troldkvinde. Det var den 7de Marts 1622, at denne Sag blev påbegyndt. Chr. Laursen m. fl. vidnede, at det var dem vitterligt, at Anne Malers har haft sit Værelse hos Chr. Nielsen i 6-7 År, og at hun, siden den Troldkvinde Maren Kjøbmand blev på greben, har haft Rygte for at bruge Trolddom, Spøgen og Signelse.

Næste Tingdag, den 14de Marts, mødte Karen Madsdatter, Jens Olufsens Hustru³), og vidnede, at for 3 År siden kom Anne Malers ind til hende og lånte Gærr. Derefter kunde Karen ikke i langsommelig Tid få Held til at brygge så godt Øl, som hun havde kunnet tilforn. Nogen Tid derefter talte hun med Anne Malers og sagde, at Anne havde forvendt hende for det gode, hun skulde

¹ niber dvs.: en, der nylig har fået Kalv.

² Uld.

³ Hun vidnede også mod Maren Kjøbmand.

have med at brygge Øl, men siden blev det bedre. Disse Kunster skyldte hun Anne Malers for at have gjort ved Hjælp af sin Trolddom.

Samme Dag vidnede også Kirsten Andersdatter i Elsted mod Anne Malers. For kort Tid siden kom Anne Malers ind til Kirstens, og samtidig kom to Karle og vilde købe en Kande Øl. Anne Malers blev bange og spurgte, hvem de var, men Kirsten svarede hende og sagde: "Hvad kommer det eder ved." Da hun kom ind og havde givet de fremmede Øllet, sad Anne Malers i deres Ovnsmund og var ræd, at de fremmede vilde tage hende.

Den 21de Marts fremtrådte Maren Madsdatter som Vidne for Tinget mod Anne Malers. Maren vidnede, at om Høsten for 4 År siden kom Anne Malers til dem en Dag, da de bryggede. Maren Madsdatter sagde så til Anne: "Kom ikke for nær, I er ikke uden passelig (?) god til at overse det, Folk gør; den sidste Gang I var her, og vi havde slig Gerning for Hånden⁴), da blev det forventet for os, det vi bryggede." En Tid efter kom Anne Malers ind til dem igen og sagde: "Brygger I nu?" og Maren svarede: "Nej, vi bager." Da sagde Anne: "Så fortrolder jeg ikke det, I har." Tredje Gang kom Anne ind til dem og traf Maren stående på Gulvet. Da sagde Anne Malers: "Ser I mig nu?" og Maren svarede: "Jeg ser Jer vel, Gud være lovet," men så sagde Anne: "Du skal ikke se så grant til en anden Tid." Dette skete en Torsdag, og den påfølgende Søndag fik Maren Madsdatter ondt i begge sine øjne, og det ene Øje gik ud. Denne Ulykke mente hun, at Anne Malers var Skyld i.

Efter Maren Madsdatter kom Inge Laursdatter frem på Tinget og vidnede mod Anne Malers. For en Tid siden lånte Anne Malers Gær af hende, og efter den Tid kunde hun ikke få noget godt ud af det, hun bryggede, før hun en Dag traf Anne og spurgte hende, hvor hun gik hen. Da sagde Anne Malers: "Jeg vil gå til Jorby (?) og låne noget Gær;" men så sagde Inge: "Lån ikke så ledes, som I lånte sidst af mig; jeg har ingen Gode fanget af det, jeg har brygget siden. Råd der I ikke Bod derpå, da skal jeg klage over det, så at I skal blive brændt derfor." Siden den Tid blev det noget bedre med Øllet, hun bryggede; men hun skyldte Anne Malers for at have gjort Skade på Øllet med sine Trolddomskunster.

Det sidste Vidne den Dag mod Anne Malers var Johanne Pedersdatter, Iver Knudsens Pige i Elsted. Hun fortalte, at dengang Peder Nielsen i Spolum tog Anne Malers til Fange, sagde Anne: "I skulde have ladet mig Stakkel blive den, som jeg var, og I skulde have taget den, som strentede Uldgarn uden for Iver Knudsens Dør." Med denne Udtalelse mente Anne

Malers, at der var en anden, som var værre Troldkvinde, end hun selv var.

Næste Tingdag, den 28de Marts 1622, mødte Anne Malers selv for Retten og beskyldte *Dorthe Svendsdatter* og *Maren Svendsdatter* i Elsted for, at de kan med Signelse og Mæ lken at tage fra Folks Køer med Trolddoms Kunst, og nu i forgangen Sommer havde de Mæ lken fra Villadses Køer i Elsted. Dernæst var det hende vitterligt, at *Anne Sørensdatter* på Gaden i Snedsted kan både med Signelse og Spørgelse.

Den 11te April var Anne Malers igen for Retten. Hun beskyldte *Anne Poulsdatter* i Elsted for at have strentet det Garn udenfor Iver Knudsens Dør, men hun var ikke selv hos, så hun vidste ikke, af hvad Årsag det var gjort.

Der mødte nu 12 Nævnings for Retten og svor Anne Malers en fuld Kirkenævn over for Trolddomssag.

Anne var nu dømt skyldig ved Underretten, og derefter blev hun ført til Viborg og fremstillet for Landstingets Dommere. En Del af Nævningerne, som havde dømt hende ved Underretten, var fulgt med og var på egne og Medbrødres Vegne "deres Ed og Tov bestående". Anne Malers påstod først, at hun var uskyldig i Trolddomskunster, men da man spurgte hende, af hvad Årsag hun vidste Besked om de af hende angivne Kvinders Spøgen og Bedrifter, svarede hun, at dette var vitterligt, og hun fortalte tillige, hvad deres Dreng hed, som hjalp dem med at gøre Trolddom.

Omsider tilstod hun, at hendes egen Dreng hed "Jø dick", og at han for nogen Tid siden kom til hende om Natten i en sort Kats Lignelse og sagde til hende, at dersom hun vilde følge ham, skulde hun intet skade. Han overtalte hende så til, at hun gav sig i hans Tjeneste, og siden fulgtes de ad til Snedsted Kirke, hvor hun forsvor Dåb og Kristendom. Med denne sorte Kat havde hun så siden haft en Del Omgang.

Efter denne Tilståelse, som måske er bleven aftvingen hende på Pinebænk, trådte Peder Nielsen af Spolum frem og påstod, at Nævningernes Ed burde ved Magt at blive, hvilket også Landstinget formente.

Så kunde Peder Nielsen og Nævningerne rejse hjem med deres Heks, og snart efter har sandsynligvis Bålet udslukket hende Livslys.

De andre Kvinder, som Anne Malers havde beskyldt for at være Hekse, blev ved denne Lejlighed frikendte af Landstinget. For enkelte af dem blev denne Frikendelse dog kun Galgenfrist.

9. KAREN MADSDATTER I HUNDBORG.

(L. D. A 1622. Fol. 229 f. f.)

Den 3dje Maj 1622 mødte nogle Mænd fra Hundborg på Hundborg Herredsting og anklagede Karen Madsdatter, Oluf Niensens Hustru af Hundborg, for, at hun ved Trolddom havde fordærvet deres "Mjelkind" og Øl. Og de vidnede endvidere, at Oluf Nielsen havde

⁴ at brygge Øl.

forlangt, at de skulde vidne til Fordel for hans Hustru. Samme Dag vidnede Niels Christensen og Hustru af Hundborg mod Karen Madsdatter. De fortalte, at Karen havde givet Niels Christensens Hustru noget Byg, og at en af deres Heste var død, efter at den havde ædt deraf. De nærmere Omstændigheder ved denne Begivenhed var således: Karen Madsdatter var en Dag kommet til Niels Christensens og havde bedet om at få hans Hustru i Tale, men da denne ikke havde Tid, bad hun om, at Niels Christensens Hustru vilde komme hen til hende. Nogle Dage senere gik Niels Christensens Hustru hen til Karen Madsdatter, som gav hende 1 Skæppe Byg og sagde, at hun skulde gå hjem dermed og ikke sige det til nogen. Så var Niels Christensens Hustru, Karen Christensdatter, gået hjem efter at have svoret på, at hun ingen vilde sige det til. Anden Dagen derefter, som var den 2den Maj om Middagen, da man slog fra Plove, drev Niels Christensen hjem og lagde sig på sin Seng, thi han var noget trætt, og befalede sin Hustru at give en rødstjernet Hest noget at æde, som havde været med for Ploven. Så gik Karen Christensdatter ud og gav den omtalte Hest noget af samme Byg, der var blandet sammen med nogle Avner, som Oluf Nielsens Hustru også havde givet hende, og da Niels Christensen kom i Marken med Ploven igen, havde han samme rødstjernede Hest for Ploven, og da han drev på den 4de Omgang, blev Hesten syg, løb tilbage, rykkede Halskobbeltrebet i Stykker og lagde sig ned på Jorden. Niels Christensen gik hen og hjalp Hesten op, og da de kom til Midten af Ageren, slog han fra Ploven og drev igennem Mads Thomsens Gård, men da de kom til Mads Thomsens Smedie, løb den omtalte Hest ned i en Dam og blev stående der i halvanden Stund, først da lykkedes det at drive Hesten i Land. Hjemme vilde den ikke æde før om Aftenen ved Midnatstide. Søndagen derefter, som var den 5te Maj, vilde Niels Christensen køre til Sel Sogn efter noget Sædebyg, og han havde den rødstjernede Hest for Vognen. I Thisted bedede han med sine Heste og gav dem noget af det Byg, som Karen Madsdatter havde givet hans Hustru. Da han kom uden for Thisted ved et Sted, som kaldes Sels "Hardenge", begyndte samme Hest ligesom den havde gjort tilforn ved Ploven og lagde sig ned på Jorden og døde.

Efter denne Forklaring blev Karen Madsdatter svoren et fuldt Kirkenævnen (af 12 Nævninger) over for Trolddom på Hundborg Herredsting den 3dje Juni 1622.

Karens Mand, Oluf Nielsen, stævnedes straks Vidnerne for Retten og påstod, at hele deres Vidnesbyrd var usandfærdigt. Ligeledes benægtede han at have søgt at formå eller købe Vidnerne til at vidne "vel" om hans Hustru. Sagen kom så for Landstinget i Viborg, og her blev Karen Madsdatter

frikendt. Dommen lød således: "Så efterdi ikke udføreligen bevises, at forskrevne Karen Madsdatter har lovet noget Menneske ondt, som dem derefter på Liv eller Helbred skal være hændet eller vederfaret; medens forskrevne Vidnesbyrd mesten Del haver vidnet i deres egen Sag om deres Mjølken og Øl, som ikke med andre Vidnesbyrd noksom bekræftes . . . da kunne vi efter sådan Lejlighed ikke kende samme Vidner og Sigtelser, ej heller forskrevne Nævninged . . . at de må komme forskrevne Karen Madsdatter på hendes Ære eller Liv til nogen Forhindring, førend hende anderledes overbevises kan."

Af denne Sag fremgår det tydeligt, at det farligste Anklagepunkt mod en Kvinde, der stod for en Heksedomstol, var, at det kunde bevises, at hun i hidsigthed havde lovet andre Mennesker ondt, selv om også hun var højlig forurettet. De hidsigte, ubeherskede Kvindfolk var mest udsat for at blive brændt som Hekse. I den foreliggende Sag havde det sikkert sin store Betydning, at Karen Madsdatters Mand Oluf Nielsen tog sig af Konens Sag og foretog Kontrasøgsmål mod Anklagerne.

10. MAREN OG DORETHE SVENDSDATTER I ELSTED.

(L. D. A. 1622. Fol. 338 b f. f.)

Anne Malers af Snedsted havde beskyldt Søstrene Maren Svendsdatter og Dorethe Svendsdatter i Elsted for Trolddomskunster. Denne Gang slap de dog fri, men det var kun Galgenfrist, thi allerede den 27de Juni mødte 37 Vidner på Hassing Herredsting og vidnede, at i alden Tid, de havde kendt de to Søstre, havde disse været berygtede for at bruge Trolddomskunster, Signelse og Spørgelse, og at tage "Mælkkind" af Folks Køer.

Den 4de Juli samme År (1622) mødte Villads Nielsen af Thisted og hans Hustru Mette Christensdatter på Hassing Herredsting og anklagede Maren Svendsdatter i Elsted for, at hun havde taget det gode af deres Mælkkind, således at de ikke fik nogen Nytte deraf, førend Kornet var indhøstet, og de kunde hverken samle Smør eller Ost af Mælken. Denne Ulykke var begyndt straks efter, at de omtrent 14 Dage efter Valborg Dag 1621 havde givet Maren Svendsdatter noget Mælk, og de mente, at Marens Trolddomskunster var Skyld i det hele.

Derefter kom Christen Mogensen i Elsted og vidnede, at for en Tid siden stod han i Nørhå Præstegård og arbejdede, da kom Maren Svendsdatter ind til ham og bad, at han vilde gå ud og vise hende ret Vej til Havet. Han gik også med hende, og da de kom søndenfor Nørhå Kirke, sad hendes Søster Dorethe Svendsdatter der. Maren spurgte ham så, om han ikke vilde ægte hendes Søster Dorethe, så skulde det ikke blive til Skade for ham, og de skulde aldrig fattes noget, så længe de

levede. Dertil svarede Chr. Mogensen, at han ikke var så "beråd", at han så letfærdig kunde trolove sig. De to Søstre blev nu vrede og sagde til ham, idet de gik fra ham: "Lever vi, da skal vi love dig, du skal betale hårdeligt for dette, og du skal fornemme, at vi skal betale dig, fordi du har gantet os." Da han kort Tid efter kom i Ægteskab med en Enke, blev denne syg nogle Dage efter Brylluppet og aldeles afsindig i halvfemte År. I denne lange Tid lå hans Hustru til Sengs, hvorpå hun døde, og denne Ulykke skyldte han Maren og Dorethe Svendsdatter for at have gjort med deres Trolddom.

Jens Poulsen i Elsted rejste til Viborg, da Sagen skulde for Landstinget, og fremlagde Tingsvidnerne; men da ingen af de to Søstre mødte i Viborg, blev de dømt skyldige og brændt.

11. JENS OLESEN I SKYUM.

(L. D. A. 1623. Fol. 96 f. f.)

For Landstinget i Viborg mødte Peder Hansen, der var Ridefoged på Ørum Slot, og anklagede *Jens Olesen* i Skyum for Trolddomskunster.

En Mængde Vidner havde vidnet mod Jens Olesen ved Hassing Herredsting, men alle disse Vidnesbyrd er uden synderlig Interesse. De mente alle at have lidt Skade ved Jens Olesens Kunster; Niels Christensen og Anders Poulsen i Skyum fortalte, at der fløj to Favne foran Mads Berthelsens Vogn, hvortil Jens Olesen havde bemærket, at han ikke syntes det vedkom ham, hvor "flyvende Fugl flyver." For Landstinget fremlagde Peder Hansen endvidere en skriftlig Klage over Jens Olesen fra Søren Lauritsen i Skyum, og denne Klage lød således: "Jeg Søren Lauritsen er dette mit Last og Klage over Jens Olesen i Skyum, at om 8 År mod (for 8 År siden), da skulde jeg være i Plov med Chr. Henriksen sønder i By, da kom Jens Olesen til mig og sagde: "Skal I være i Plov med Chr. Henriksen i År?" Hertil svarede jeg ja, og Jens Olesen sagde så: "I overkom det vel i Fjor, det skal ikke blive så vel i År." Derefter blev jeg så meget bange og beklemt med en svar Sygdom, så det løb op og ned i mig som Mus. 5 Uger derefter var jeg i Thisted og lod mig årelade der. Da jeg kom hjem igen, gik jeg til Jens Olesens Kålgårdsdige, de satte Kål. Og jeg bad dem om, at de vilde bede godt for mig, og dette sagde de ja til, de vilde ingen bede ondt for. Så gik jeg hjem, men det var mig forment at komme ind i min egen Gård, og jeg var meget bange. Da sagde jeg til min Hustru: "Jeg vil gå op til Ane Eriksdatter og tale med hende, jeg er så bange, at jeg kan ingen Rolighed få hjemme." Henved en tre Ugers Tid efter, at jeg var bleven syg, da kom Jens Olesens Datter Ane Jensdatter ind til mig til Sengen og spurgte mig ad,

hvad det skulde være for en Leg, jeg lå; andre Folk er nu i Marken med deres Plove, I kan vel stå op og gøre Gavn som de andre. Endvidere havde jeg to unge Øg, som gik og forværdnedes (fordærvedes), så jeg kunde ingen Gavn få af dem, før de døde. Der kom også så mange Harer i min Gård og ved mit Hus, på mit Loft og over min Seng, så jeg kunde neppe have min Dør lukket for dem. Og Natten efter, at jeg havde bedet Jens Olesen om at bede godt for mig, da kom der over mig på Huset som en Hare, og der faldt et Stykke Ild ned i mig. Da blev jeg så bange, at jeg ikke kunde gå rolig i mit Hus, men løb hen i Byen og vidste ikke hvor. Da jeg kom hjem, var det så mørkt i min Stue, at jeg kunde ingen Ting se, og den Mørkhed drev så i mig, at jeg tyktes, jeg skulde synke i Jorden.⁵) Jeg lå så i et År af den svære Sygdom, hvilket er vitterligt for mange.

Et År, da jeg Søndag før Pinse hellig Dage gik fra Kirke, sagde jeg til Jens Olesen: "Her er somme, der går i Marken og lader, som de ville sætte deres Kreaturer i Tøj, men det går løs i andres Eng, også i min. Jeg skal vel lure efter, så skal det nok give sig til Kende, hvem det er."

Den samme Dag mod Aften fik jeg så ondt i mit ene Ben, som der havde været Ild og røde Luer i det af og til, og det sloges så op i Livet på mig, så jeg var så godt som sanseløs. Dog Gud hjalp mig; det blev bedre, og jeg fik min "Samvittighed" igen, efter at have ligget i den svære Sygdom fra hin Pinsedag. Det er da min Last og Klage over Jens Olesen, at han er Årsag til min svære Sygdom både da og tilforn."

Herefter nævnes en Mængde Vidner, som alle erklære, at det er dem bekendt, at Jens Olesen i mange År har været berygtet for Trolddomskunster, så Grander var meget frygtagtige for ham.

Jens Olesen svor og nægtede sig aldeles uskyldig i Trolddomskunst at være, og han henviser til, at Vidnerne vidne i deres egen Sag, og at de er hans åbenbare Uvenner.

Landstinget giver ham delvis Medhold og frifinder ham for Tiden, men henviser Klagerne til at anlægge Sag på ny. Dette synes dog ikke at være sket, så Jens Olesen slap med Skrækken.

12. ANNE JESPERSDATTER SAND FRA ODBY.

(L. D. A. 1623. Fol. 127 f. f.)

Ved Refs Herredsting den 15de Februar 1623 bekendte Anne Jespersdatter Sand fra Odby, at hun for nogle År siden 3 Uger efter Pinse kom gående fra Fovsing til sin Søn, som tjente i Rotborg i Resen Sogn for at bøde hans Klæder. Om Natten kom Kirsten Rotborg til hende og sagde: "Vil du drage med mig til Humlum Kirkegård?" og da de kom udenfor Døren, stod

⁵ Manden var åbenbart sindssyg.

der ligesom 2 sadlede Heste, og hver havde 3 Ben. Den, Anne Sand skulde ride på, hed "Blak", men hun nægtede at ride ud med Kirsten Rotborg, hvorpå denne slog hende til Jorden, greb hende om Struben og vilde kvæle hende, om hun ikke gjorde, som Kirsten forlangte. Til sidst tog Kirsten hende og satte hende op på den trebenede Hest Blak, og så red de til Humlum Kirkegård. Da de kom der, bad Kirsten hende forsværge den almægtige Gud, Løv og Græs og alt hvad helligt Jorden bar, men hun sagde nej og vilde ikke adlyde hende. 14 Dage derefter kom hun atter til Rotborg for at se til sin Søn, og denne Gang adlød hun desværre, hvad Kirsten forlangte, og forsvor den almægtige Gud i Himlen og alt, hvad helligt Jorden bar. Så tog de Muld og 2 Stk. Mandeben, og derefter fulgtes de ad til Rotborg igen. Anne Sand beskyldte *Mette Madsdatter*, Niels Nielsens Hustru i Odby, for at denne havde fortroldet og taget Livet af Niels Nielsens første Hustru Anne Jørgensdatter i Præstegården, fordi Mette vilde have Niels Nielsen til Mand. Da Anne Jørgensdatter var død, gik Poul Smed i Odby og hans Datter Maren Poulsdatter hen til Niels Nielsens og slog Mette Madsdatter. Denne blev meget vred og truede dem begge med Ulykker: Maren skulde ikke komme til at sidde på Brudebænk, og Poul Smed skulde blive lige så uglad som han gik glad derhen, alting skulde forvisnes for ham som Dug for Solen. Anne Sand bekendte endvidere, at Mette Madsdatters Djævel hed "Væk op", og at hun en Torsdag Nat fortroldede Anne Jørgensdatter, Niels Nielsens Hustru i Odby, i noget Brændevin.

Det næste Vidne var Jens Jepsen i Fuglsang. Han havde for 13 År siden lejet Anne Sands Mand Niels Person til at køre en Vogn ned til Loug Syssef) efter et Læs Kul.⁷) På denne Rejse blev Jens Jepsen slået af en Hest på det ene Ben, så der blev et stort Sår, og da han også var uheldig og kørte sin Vogn i Stykker på en Ledstolpe, kunde han forstå, at der var noget galt på Færde; der måtte være Hekseried i Spillet, og han og Anne Sands Mand blev Uvenner om dette. Anne Sand blev så meget vred og lovede ham, at hans Øg skulde ikke "både" deraf.

Nogen Tid derefter kørte Jens Jepsen igen efter Kul, og på denne Rejse blev det ene Øg helt borte for ham, og han kunde aldrig spørge det op igen eller fik det mere tilbage, og samme Øg var bedre end 10 Daler. Sommeren derefter blev et andet Øg syg og stod på Marken og "dvinedes" hen, indtil det døde. Noget derefter blev det tredje Øg borte, som det stod ved hans Gård, og han kunde aldrig senere spørge det op igen. Disse 3 Øg havde han mistet, siden Anne

Sand lovede ham ondt, og at hans Øg skulde få en Skamfærd. Dette beskyldte han Anne Sand for at have gjort ved sine Trolddomskunster.

De sidste Vidner i Anne Sands Sag ved Refs Herredsting den 15de Februar 1623 var et Ægtepar fra Odby, nemlig Peder Christensen og hans Hustru Else Nielsdatter, der fortalte en mærkelig Historie, som viser, hvor voldsomt man gik til Værks mod de formentlige Hekse.

For otte Dage siden, Natten mellem Søndag og Mandag, da Peder Christensen og hans Familie var til Sengs, hørte de, netop som de lå i deres første Søvsn, det Råb: "Else, Else, hjælp mig for Jesu Døds Skyld, ret nu kvæler de mig!" Peder Christensen stod så nøgen op af sin Seng, tog sin Skjorte med sig⁸) og søgte ind til Anne Sand⁹) og spurgte hende, hvordan det var fat. Da svarede hun: "Ret nu kvæles jeg, de har bundet et Snøre om min Hals." Peder Christensen spurgte så, hvo der havde gjort det, og Anne sagde, at det var Niels Christensen Tind i Odby, Mette Madsdatter ibd. og Dorthe Madsdatter i Serup, som vilde kvæle hende. Peder Christensen råbte så på sine Folk, at de skulde tænde Lys, og da han følte på Anne Sands Hals, kunde han mærke, at der var bundet et uldent Bånd 3 Sind¹⁰) om hendes Hals, og Knuden var knyttet bag i hendes Nakke. Båndet var snøret så hårdt om hendes Hals, at han ikke nogen Steds kunde få sine Fingre imellem hendes Hals og samme Bånd, førend han løste Knuden op, men han hørte eller så ikke noget Menneske hos hende, undtagen han hørte, at hans Frammersdør¹¹) faldt til sammen. Anne Sand lå omvendt i Sengen, som hun lå fangen i, så hendes Hoved lå, som hendes Fødder skulde ligge, og hendes Hue lå på Gulvet udenfor Sengen.

En Del flere Vidner blev afhørte, men deres Vidnesbyrd er uden særlig Interesse, og så faldt der Dom i Sagen, og Dommen ender med følgende mærkelige Bestemmelse: "Tha vide vj efter så dan Lejlighed ikke nogen Årsag og Tilfælde dennom for deres Ed og Thou at kunde felde, mens dem ved fuld Magt at stande."

Dermed var Anne Sand givet i Hænderne på den straffende Retfærdighed, og hun er så uden Tvivl bleven brændt.

De andre Kvinder, som Anne Sand anklagede for Trolddom, blev alle frikendte ved Landstinget. Disse Sager er uden synderlig Interesse og forbigåes her.

13. I Året 1623 var endnu een eller to Kvinder anklagede for Trolddom. Det var *Else Poulsdatter fra Snedsted* og *Else Poulsdatter fra Korsgård* i Snedsted. Muligvis er det samme Kvinde, her er Tale om. Hun var

⁶ Loversyssel ligger syd for Viborg.

⁷ Formentlig Brunkul, som endnu findes i denne Egn. Jens Jepsen kørte selv en anden Vogn

⁸ Det var Skik dengang at tage Skjorten af, før man gik til Sengs.

⁹ Anne Sand må dengang have boet i samme Hus som Peder Christensen.

¹⁰ Gange.

¹¹ Køkkendør.

svoret Kirkenæ vn over for Trolddom men der fortæ lles intet om, hvad det var for Trolddomskunster, hun havde gjort, og hendes Mand Christen Andersen stæ vnede 14 Næ vninger, som havde svoret hende over for Trolddom, for at de skulde lide Straf, fordi de havde vidnet mod deres Vidende, men da han ikke kunde bevise dette, blev de frifundne.

14. BARBARA CHRISTENSDATTER I ODBY.

(L. D. A. 1625. Fol. 51 f. f.)

1624 synes der at væ re Stilstand i de thylandske Hekseforfølgelser, men 1625 tages der atter fat.

Ingen af disse Sager synes dog at have få et sæ rlig alvorlige Følger, når et enkelt Tilfæ lde undtages. I den Sag, der ved Refs Herredsting blev rejst mod Barbara Christensdatter i Odby, kunde der ikke skaffes Vidnesbyrd, der gik ud på , at hun havde lovet noget Menneske ondt, som var dem vederfaret i den næ rmeste Tid efter, at et så dant Lø fte var afgivet. Laurits Nielsen og hans Medfølgere vidnede ganske vist, at Barbara for 17-18 År siden havde lovet Niels Christensen i Uglev Ulykke, men først for 2 År siden blev Niels Christensen "beæ ngstet medSygdom" og ved Dø den afgå et, så Retten kunde ikke finde, at Barbara havde nogen Skyld i denne Ulykke. Derimod havde hun tilstå et og bekendt, at hun kan med Signen og for Landstinget oplæ st, hvad Ord hun dertil bruger, Guds og den hellige Trefoldigheds Navn til Vanæ re. Derfor dø mmes hun så , at hun inden 6 Uger skal rømme af kongelig Majestæ ts, vor allernå digste Herres, Riger, Lande og Fyrstendø mmer.

I den gamle Landstings Dombog for 1625 findes der endnu adskillige Trolddomssager, der alle føre til Frikendelse for de anklagede. *Mette Bertelsdatter*¹²⁾ frifindes ved Vestervig Birk, da det ikke kunde bevises, at hun havde lovet noget Menneske Ulykke; *Gregers Jensen*¹³⁾ var beskyldt for Trolddom af en Misdæ derske Anne Jensdatter; han frifindes; *Christen Petersen*¹⁴⁾ ligeså, *Søren Laustsøn*¹⁵⁾ ligeså, *Thomas Christensøn* i Røjkjæ¹⁶⁾ ligeså, og den sidste Sag, der rejstes, inden Kejserkrigens Ulykke brø d ind over Landet og afbrø d Hekseforfølgelserne, var mod *Karen Jensdatter*¹⁷⁾, Peder Jensens Hustru i Ø. Agger, der 1626 blev anklaget for Trolddom, men hun blev frifunden, og dermed afsluttes så Trolddomssagerne i denne Periode.

¹² L. D. A. 1625. Fol. 175 b.

¹³ Fol. 178.

¹⁴ Fol. 179 b.

¹⁵ Fol. 180 b.

¹⁶ Fol. 183 b.

¹⁷ L. D. A. 1626. Fol. 160.

I det her omhandlede Tidsrum (1616-1626) blev mindst 9 *Personer* i Thy bræ ndt levende for Trolddom (deraf 8 Kvinder og 1 Mand), 2 Kvinder landforvistes, og 4 anklagede Hovedpersoner (3 Mæ nd og 1 Kvinde) blev frikendt. Desuden blev adskillige *Personer*, som anklagedes af de dø mte Hekse eller på anden Må de inddrog i Sagerne, frikendt.

MAREN CHRISTENSDATTER I HJARDEMÅL.

(Efter Saml. til jysk Hist. og Topogr. 2. Række, 1. Bind, 5. Hefte 428 f.)

Den 3lte August 1686 fremtrå dte 8 Mand på Hillerslev Herredsting og beskyldte *Maren Christensdatter*, store Sørens Hustru i Hjarde mål Klit, for Trolddom. En af Anklagerne beskyldte hende for, at hun havde beskadiget hans "Mæ lkind" og hans Kvæ g, men da han havde væ ret hos Præ sten med hende, var samme hans Mæ lkind bleven så godt, som det ikke havde væ ret i mange År. Den samme Beskyldning fremkom flere andre Vidner med, nogle af dem med næ rmere Betegnelser, at det varsket på de bedste Tider af Året ved St. Hansdags Tider, og deres Mæ lkind var da så slem, at deres Svin ikke vilde drikke det, men når de havde truet med at anklage hende for Øvrigheden eller for Præ sten, var det bleven godt igen. En Mand beskyldte hende for en Ko og en Kvie, som var dø de for ham, en anden, at da han for to År siden kom fra Nø rstrand med to Svin, som han havde solgt, kom han til *Maren Christensdatter*, som rev Seen¹⁸⁾ i Klitten, og sagde til hende, at hun skulde lade sin Seneriven væ re, ellers vilde han klage det for Øvrigheden. Fire eller fem Dage efter mistede han det ene af Svinene, en Må ned senere det andet og nogen Tid derefter endnu et Svin og et Føl. Ved Fruedagstider i indevæ rende År fik så en af deres Kvier en stor Kalv, men kunde dog intet malke, før de havde givet nogle Penge til de fattige. Straks derefter blev deres anden Ko syg, så den intet kunde æ de og drikke i syv Uger, men da de med græ dende Tå rer havde beklaget sig for Marens Datter, blev Koen noget til Pas igen. En Mand, Anders Jensen, havde gjort Kohandel sammen med Marens Mand Søren Christensen, og det var aftalt, hvorledes de skulde dele Koen, når den var slagtet; der var kun 4 Skilling, som de ikke var enige om, men så blev det bestemt, at de skulde dele de 4 Skilling. Handelen blev imidlertid ikke til noget, for Anders Jensen havde glemt at tage Fæ stepenge, men siden blev det galt med Anders Jensen Køer; en af dem havde en ulidelig Pine, så den stedse holdt Munden å ben, og Ånden var så hed som en Lue, og den gav sig så , at Naboerne omkring dem kunde høre det langt fra. Præ sten Hr. Peder Nielsen indgav et skriftligt Vidne

¹⁸ sejge Græsrodder.

så lydende: ”Som jeg er stævnet til at vidne min Sandhed i den Sag imellem Maren Christensdatter og hendes Anklagere, men jeg nu ikke selv for lovligt Forfald i mit Embede kan møde, så er dette mit sandfærdige Vidnesbyrd, at bemeldte Kvinde Maren Christensdatter i mange År, siden jeg har lært at kende hende, har været berygtet for Trolddomskunst, hvilket jeg herved testerer, og det så sandt mig Gud skal hjælpe.” Karen Ingvartdatter vidnede, at for 11 År siden havde Maren i 4 År taget Goden af hendes Forældres Mælk. En Dag kom Maren til hendes salige Fader Ingvardt Mikkelsen ved deres Tørvestak og Vognhus og sagde til ham, at andre Folk havde sagt hende, at han vilde have hende brændt; derpå kom de til at skændes. Straks derefter mistede de en af deres bedste Køer, og anden Dagen derefter blev en anden af deres Køer syg og vilde ikke æde af deres eget Foder i fjorten Dage; hvad den skulde æde, måtte de hente på andre Steder, og det vilde den æde. Peder Pedersen vidnede, at for tre År siden kom Maren til ham og bad om en Kjørv, og på Grund af, at de frygtede for hendes Trolddom, turde vi ikke sige Nej.

Maren Christensdatter blev så sat i Fængsel, og den 27de September bekendte hun i flere Vidners Nærværelse ”frivillig, unødt og utvungen”, at hun havde taget Folks Mælk bort på den Måde, at når hun havde lånt deres Mælk, slog hun noget deraf på Ilden i Fandens Navn, hvorved der kom Fløde på hendes Mælk, og hun fik mere Smør deraf end tilforn; hun kunde altså mærke, at hun havde det gode af deres Mælk, thi når hun gav lidet Mælk i Karrene, blev der mere derpå end før, og det gav mere Smør, og dette gjorde hun dristig, frimodig og uden Frygt, og dog var der noget underligt for og hos hende, når det skete, skønt hun ikkeøjensynlig så noget; og når hun derefter vilde læse og bede Gud om Nåde, kunde hun ikke gøre sine Bønner med Andagt, og hun syntes da, at hun var forandret, og at det ikke var så med hende som tilforn. Da hun blev tilspurgt, hvem hun troede, der havde formeret hendes Fløde og Smør, når hun slog Mælken på Ilden, svarede hun, at hun vidste vel, Gud ikke gjorde det, og på Spørgsmålet om, hvad hun havde lovet Fanden, for at han skulde skaffe hende Goden af de andres Mælk, var hendes Svar, at Fanden havde villet tilskynde hende til at forsværge sin Dæb og Kristendom, hvilket hun dog ikke havde villet gøre; han havde da været i en sort Kats Lignelse. Til sidst havde hun dog forsværgt sin Dæb og Kristendom for ham, men havde ikke ment i sit Hjerte, at hun vilde holde ham det. Endelig bekendte hun, at en Kone i Vigsø ved Navn Inger havde lært hende det for mere end ti År siden; men nogen Tid derefter var hun død. Senere fortalte Maren, at det var ikke Vigsøkonen, som havde lært hende Trolddomskunsterne, men derimod

en Kvinde sønder af Thy, uden Tvivl af Snedsted Sogn, ved Navn Sidsel, som var kommen til hende og havde ligget hos hende for mere end ti År siden.

Den 4de Oktober bekendte hun, at det var hendes egen Moder Sidsel Pedersdatter, som boede og døde i Hillerslev, der havde lært hende det for 13 År siden, ungefæret 4 År før sin Død. Fremdeles bekendte hun, at da hun forsvor sin Dæb og Kristendom, begærede Fanden at få sit Mærke på hende, hvilket hun dog ikke vilde tilstede, hvorfor hun satte sit Mærke på hans Hoved med sin Pegefingert; Fanden var da i en sort Kats Lignelse. Hun drog så sin Vante af den højre Hånd og viste dem sin Pegefingert, hvormed hun havde mærket Fanden og gentog derpå sin Tilståelse.

Maren blev så dømt skyldig til at lide den Straf, som Lovens sjette Bogs første Kapitel niende Artikel omformelder, hvor det hedder: Befindes nogen Troldmand eller Troldkvinde at have forsvoret Gud og sin hellige Dæb og Kristendom og hengivet sig til Djævelen, den bør levende at kastes på Ilden og opbrændes.

Denne Dom blev så indstævnet for Landstinget til Stadfæstelse, at Maren Christensdatter uden Forskænsel kunde vorde tilfunden Lovens Straf, ”Sjælen til Frelse, Legemet til Fordærvelse og andre til Afsky.” Men her fik Sagen uventet et andet Udfald; thi da Maren var bleven fremstillet for Retten og tilspurgt, hvem der fik hende til at bekende det, som Vidnerne ommeldte, svarede hun, at de gav hende gode Ord og Brændevin, og så sagde hun, hvad de vilde have sagt, og denne Bekendelse fastholdt hun på alle til hende gjorte Spørgsmål, idet hun tilføjede, at når hun tidligere havde bekendt anderledes, da var det, fordi hun ikke havde bedre Forstand.

Retten dømte så den 1ste December 1686 således De imod Maren Christensdatter førte Beskyldninger og Vidner bør magtesløse være og ikke komme hende på Liv eller Frelse til Hinder eller Skade i nogen Måde.

Hun blev ikke vel modtaget af Sognebeboerne, da hun vendte tilbage fra Viborg, selv hendes Sognepræst Hr. Peder Nielsen Sengeløse, der havde været Vidne mod hende, vidste ikke rigtig, hvad han skulde stille an med hende og skrev derfor et Brev til Biskoppen i Ålborg.

I dette Brev fortæller Præsten blandt andet om at han besøgte hende fire Gange, da hun sad i Thisted, men hver Gang var Kapellanen Hr. Hans¹⁹) nærværende ”Jeg besøgte hende først den 5de September, og da bekendte hun dette alene for mig, da Hr. Hans var udgangen, at hun i 3 År havde haft de sigtedes Mælk og Smør fra dem. Atter kom jeg til hende den 27de September, og da formanede Hr. Hans og jeg hende så længe af Guds Ord, at hun frivillig med flydende Tåre på Kinderne bekendte samme Dag 9 Poster, så vi andre også græd med hende.

¹⁹ Hans Jacobsen Spjelderup, Kapellan i Thisted 1680-96.

Men som hun på Landsting løgnagtig har sagt, at de gav hende gode Ord og Brændevin, da foranede vi hende vel med al Sagtmodighed, og Brændevin fik hun også for 1 Skilling, men ikke til den Ende, at hun skulde sige, hvad vi vilde have sagt; men at hun fik Brændevin, dertil var denne Årsag: hun kom til os i et Kammer hos Jens Svendsøn i Thisted ved 10 Slæt om Formiddagen; men da Klokken var 3 om Eftermiddagen, klagede hun, at den Kolde knugede hende, og som hun endda var fastende, fik hun af Medynk Brændevin for en Skilling og et Stykke Brød dertil, og at dette er sandt, dertil kalder jeg Gud til Vidne. Derefter kom jeg til hende tillige med Hr. Hans den 4de Oktober, og da efter mange Påmindelser til hende af Guds Ord bekendte hun to andre Poster. Endelig kom jeg til hende den 24de November, 3 Dage førend hun blev ført til Viborg og da bekendte hun for Hr. Hans og mig ved højeste Ed, at hun havde åbenbaret for os alt det, som hun vidste sig at være skyldig udi. Den 1ste December blev Dommen afsagt på Landstinget, den 8de kom hun her til Sognet igen; men siden den Tid har hun ikke kommet til Folk, langt mindre til Kirken, i 13 Uger, thi hun har en ond og bange Samvittighed. Menige Sognefolk har Afsky til hende og frygter for hende, ønskende intet hellere, end at hun måtte udyddes af Sognet, og skal hun blive her i Sognet, da tage mange ondt Eksempel af hende, og hun bliver mange til største Forargelse. Jeg behøver fornemmelig eders velædle Højærværdigheds godråd og Betænkende herudi og beder derfor ydmygelig, at eders velædle Højærv. vilde værdiges at konsulere mig med det første om samme løgnagtige Kvinde, som godvillig har bekendt det, hun har været berygtet og sigtet for, bør at tolereres her i Sognet og fra al Straf og Disciplin eximeres . . . Hjørdemål, den 2. Marts 1687. . . . Peder Nielsen.”

Fire Dage senere skrev Biskoppen således til Hjørdemålpræsten: . . . . Hvad tilforn med denne Kvinde er passeret i nogen Måde, har enhver vedkommende for Gud at ansvar til, og Gud forbyde, at hans Tjenere i nogen Måde med nogen uren og urigtig Procedure skulde have besmittet deres hellige Embede eller Samvittighed. Men så som Landsdommerne med deres Dom nu er gangen imellem, og Kvinden er plat frikendt, forundrer det mig højlig, at I endnu vil tale om nogen Forfølgelse eller Udryddelse eller Straf og Disciplin. Af Almuens Tanker og Misforstand bør I ikke, som skal lære andre, lade eder forledes til nogen Forgribelse; men I bør undervise Sognefolket, at de fare vild, i det de ville være kloge over Øvrigheden og Dommerne og holde den for skyldig, som Retten har kendt uskyldig. Synden må I nok straffe og laste åbenbarlig i eders Prædiken ved al forefaldende Okkasion så danne Gerninger og så danne Bekendelser, som have aldeles

ingen Samfund med Sandhed eller Gudelighed; men med Synderinden har I intet videre at gøre end at røre udi hemmelig Samtale Samvittigheden og redde, så vidt I kan, Sjælen. Var dette et Ukrudt, som skulde have været afhugget, da må de svare dertil, som var betroet Sværdet og ikke uddrog det dertil. Lader Klinten vokse tilsammen indtil Høsten! . . . H. Bornemann.”

Efter denne grundige Irettesættelse til den overtroiske Præst i Hjørdemål, har Maren Christensdatter sikkert fået Lov til at leve i Fred.

Den sidste Hekseri- eller Djævlbesættelseshistorie fra Thy er *den store Besættelsessag fra Thisted 1696*. Da der om denne Sag allerede findes to trykte Bøger, nemlig ”Arne Magnussens Beretning 1699” og ”Dr. med Overlæge Fr. Hallager: Magister Ole Bjørn og de besatte i Thisted”, skal her henvises til disse Værker og kun meddeles, hvad V. Bang i ”Heksevæsen og Hekseforfølgelser” skriver om Sagen.

”Sognepræsten i Thisted, Magister Ole Bjørn, vilde hævne sig på en rig Borgerenke, som ikke ønskede sin Datter til Præstens Brud; han fik da nogle hysteriske Kvinder til at agere besatte og påstå, at det var denne Enke og nogle andre, hvem de skyldte deres Ulykke, som ikke vilde vige bort, hvis ikke Bål og Brand anvendtes; han fik fat på et Par mislykkede Studenter Poul Rytter og Kristen Mavors, der som Sporhunde opdagede flere og flere dertil oplagte Hekseværker, som alle samledes i Thisted Præstegård, hvor Ole Bjørn havde et helt Lazaret eller måske snarere Opdragelsesanstalt, og hvor adskillige Ting foregik, som ikke godt kan gengives. Sagen kom tilsidst for Højesteret 1698, der dømte Biskoppen for hans i denne Sag udviste Malkonduite til en Bøde på 100 Daler. Kvinderne fik forskellige Straffe med åbenbar Skrifte o. lign. Mag. Ole Bjørn straffedes med Afskedigelse og Fængsel, hans to Medhjælpere, Studenterne, med Relegation til evig Tid.”

Dr. Hallager påviser i sin Bog, at Djævlbesættelsen i Thisted kun var en hysterisk Epidemi.

EN BÅREPRØVE I SJØRRING 1621.

(L. D. A. 1621. Pag. 79).

I Samlinger til jydsk Historie og Topografi 3 Række, 2. Bind, har Dr. phil. Chr. Villads Christensen skrevet en Afhandling om Båreprøvens Anvendelse i Jylland. Prøven grundede sig på den Overtro, at Liget af en myrdet Person vilde bløde, når Morderen kom i Nærheden af det. Båreprøven anvendtes kun i tvivlsomme Drabssager, hvor enten Gerningsmanden var ubekendt, eller hvor det var uvist, om der forelå et Drab, et Selvmord eller et Ulykkestilfælde.

For Thylands Vedkommende har jeg kun fundet een Sag angående Båreprøvens Anvendelse, og denne Prøve

fandt Sted i Sjørring i Året 1621. Om denne Sag beretter den gamle Domsprotokol følgende:

”Var skicket ærlig og vdbyrdig Mand Tønne Friis til Hesselager, kgl. Maj. Befalingsmand på Ørum Slot, hans visse Bud fornøftig Jens Madsen, Ridefoged der sammesteds, og havde hidkaldet Sandemænd af Hundborg Herred at udlægge Niels Ibsen, som tjente Christen Poulsen i Sjørring, hans Bane, som fandtes dødt i forskrevne Christen Poulsens Stald om Torsdagen den 11te Januar; og først fremlagde forskrevne Jens Madsen for Sandemænd et Tingsvidne af forskrevne Hundborg Herredsting den 22. Januar sidst forleden udgangen Jens Lauritsen i Brogård, Morten Lavritsen i Sjørring og deres Medbrødre 6 Synsmænd for 8 Mænd at have afhjemlet deres Syn i så Måde, at de da på Lørdag otte Dage, som var den 13de Januar var udi Chr. Poulsens Stald i Sjørring, der dennem at have set en Dreng var halv voksen lå og var dødt ved . . . og Grebing bagved et musblakket Øg; og havde samme Dreng et stort kroget Sårmål på sin venstre Kind, og Kindbenet var sønderlået; og var samme Sårmål slagen opad, som dennem skønnede samme Sårmål kunde være gjort med en Øghov; og stod der også en liden brun Plag i samme Stald.

Dernæst et andet Vidne af forskrevne Herredsting den 22de Januar sidstforleden udgangen Mikkell Jensen i Snedstrup, Jens Torstensen i Dollerup, Lavrits Jensen, smst., og deres Medbrødre 12 Synsmænd for 8 Mænd at have afhjemlet deres Syn i så Måde, eftersom de var udvænet der af Tinget. Da var de på Sjørring Kirkegård den Dag 8 Dage, og der dennem at have set et Lig, liggendes i en Kiste; og så de på samme Lig et stort kroget Sårmål på den venstre Kind; og var samme Kindben sønderslagen, og Kød det var slagen opad.

Sammeledes et Vidne af forskrevne Herredsting den 12te Februar sidstleden udgangen Jens Lauritsen i Brogård, Steffen Pedersen i Sperrind, Peder Pedersen i Rambsgård og Villads Knudsen i Sjørring enhver for 8 Mænd i Helgens Ed med oprakt Finger at have vundet, at de var i Sjørring Kirke Fredagen da sidstforleden efter deres Husbondes Befaling, da dennem at have hørt Hr. Villads Sunensen²⁰) i Sjørring Kirke bad dennem, som i Kirken var, at de

skulle alle bede Gud om ondt, dersom Chr. Poulsen eller hans Hustru Anne Mikkelsdatter, Martin Poulsen, Maren Ibsdatter, Kjeld Christensen var skyldig i Niels Ibsens Død, som lå i en Kiste i Kirken, at Gud vilde gøre Tegn, at hvilken, som var skyldig i hans Død, at det måtte åbenbares, og dersom de var uskyldige i hans Død, at Gud vilde fri dennem fra Ulykke og Skade; og straks lagde Chr. Poulsen, Anne Mikkelsdatter, Martin Poulsen, Maren Ibsdatter og Kjeld Christensen deres Hænder på forskrevne Lig, og ingen Tegn der skete i nogen Måde.

Nok et Vidne af forskrevne Herredsting samme forskrevne År og Dag udginget Martin Poulsen i Jannerup og Kjeld Christensen i Sjørring for 8 Mænd i Helgens Ed med oprakt Finger at have vundet, eftersom de var stævnet med Landstingsstævning for deres Sandhed, at den 11te Januar da sidst forleden dennem at have set Niels Ibsen, som tjente Chr. Poulsen i Sjørring, gik ind i Chr. Poulsens Stald om Morgenen, en Stunde²¹) efter Solen var oppe, og der stod og kastede Møg ud af Stalden og gjorde rent i Stalden, og straks derefter gik han i den anden Stald, og straks derefter lå han dødt i samme Stald bagved et musblakket Øg og haver et slemmt Sårmål på hans venstre Kind, så de ikke vidste nogen anden at være skyldig i Niels Ibsens Død eller gjorde hannem sin Skade end forskrevne musblakkede Øg, som han lå bagved, og ingen Folk var i samme Stald hos hannem, førend han fandtes dødt.

Ligemåde et Vidne af forskrevne Herredsting den 5te Februar sidst forleden udginget Anne Mikkelsdatter i Sjørring og Maren Ibsdatter i samme Sted for 8 Mænd i Helgens Ed med oprakt Finger at have vundet, eftersom de var stævnet med Landstingsstævning, for deres Sandhed at forslage. Den 11te Januar da sidst forleden gik de ud af Chr. Poulsens Rolling i Sjørring og vilde malke deres Køer, og som de kom lige ad Chr. Poulsens Staldløb, da var den åben, og de så derind Da lå der en Dreng inden Døren i Grebing ved Navn Niels Ibsen, som tjente Chr. Poulsen, bagved et blakket Øg, og forskrevne Dreng lå dødt, og bad de dennem Gud til Hjælper med oprakt Finger, at de ikke erttere vidste, end forskrevne blakket Øg var jo Niels Ibsens Bane til hans Død, og ingen andre som samme vidste sig selv.”

Landstinget var af samme Mening.

(Historisk Årbog for Thisted amt 1919, side 3-30)

²⁰ Præsten.

²¹ En Time.